

VANHEMPIEN NÄKEMYKSIÄ PÄIVÄKODIN INTEGROIDUSTA
ERITYISRYHMÄSTÄ

Emma Kettunen

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Opinnäytetyö, syksy 2016

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK) + Lastentarhanopettajan
kelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Kettunen, Emma. Vanhempien näkemyksiä päiväkodin integroidusta erityisryhmästä. Helsinki, syksy 2016, 42 s., 2 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma (AMK) + lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, minkälaisia ennakkokäsityksiä vanhemmilla on päiväkodin integroidusta erityisryhmästä ennen lapsen aloittamista ryhmässä. Tarkoituksena oli myös selvittää, minkälaisia käsityksiä vanhemmilla on integroidusta erityisryhmästä lapsen ryhmässä aloittamisen jälkeen. Valmis opinnäytetyö toimii palautteena integroidun erityisryhmän työntekijöille. Valmis tuotos on myös tietopaketti vanhemmille, jotka ovat kiinnostuneita integroidusta erityisryhmästä ja harkitsevat oman lapsensa sijoittamista ryhmään.

Opinnäytetyön teoriaosuus koostuu lapsen kehityksestä, varhaiskasvatuksesta, kasvatuskumppanuudesta, lapsen yksilöllisestä huomioinnista, erityiskasvatuksesta, erityiskasvatuksen taustasta ja integraatioajattelun kehittymisestä sekä integraatiosta. Tutkimus on luonteeltaan laadullinen eli kvalitatiivinen. Tutkimuksen aineisto kerättiin kyselylomakkein. Kyselylomakkeet jaettiin 12 perheelle, joiden lapsi on ollut tai on tutkimusta tehtäessä integroidussa erityisryhmässä. Kyselyyn vastasi 7 perhettä. Aineiston analysoinnissa käytettiin teemoittelua.

Tutkimuksen mukaan ennakkokäsitykset olivat osittain positiivisia. Huolenaiheita ja pelkoja ilmeni myös. Vanhempia mietitytti joutuuko oma lapsi väkivallan kohteeksi tai alkaako lapsi mallintamaan ei-toivottua käytöstä. Tutkimuksen tuloksista ilmeni vanhempien olleen pääasiassa tyytyväisiä integroidun erityisryhmän toimintaan. Pieni ryhmäkoko sekä ammattitaitoiset työntekijät luovat lapsen kehitystä tukevan ympäristön. Vanhemmat kokivat lapsen oppivan huomioimaan erilaisuutta integroidussa erityisryhmässä.

Asiasanat: varhaiskasvatus, integraatio, erityiskasvatus

ABSTRACT

Kettunen, Emma. Parents' views of an integrated daycare group. 42 p., 2 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Autumn 2016. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services + qualified kindergarten teacher.

The purpose of this thesis was to find out what kind of preconceptions the parents had of an integrated daycare group. Another purpose was to examine the conceptions that the parents had about an integrated daycare group after their child had already spent some time in the group. The aim of this thesis was to serve as a feedback to the employees of the integrated daycare group. The completed thesis will also serve as a source of information to parents who want to learn more about integrated daycare groups.

The theoretical background of the thesis consists of literature of the topic, such as the development of children, early childhood education and integration as a part of early childhood education. The theoretical background also contains previous studies about the topic. The thesis was qualitative and the data was collected by questionnaires. The questionnaires were distributed to 12 families of which 7 answered.

The results showed that the parents were mostly satisfied with the integrated daycare group. A small group size and competent employees form an environment that supports children's development. According to the results, the parents thought that their children learn to pay attention to diversity in an integrated daycare group. The preconceptions were partly negative. The parents were afraid that their child would become a target of violence and maybe start to mimic a non-wanted behavior.

Key words: early childhood education, integration, special education

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 LAPSEN KEHITYS JA VARHAISKASVATUS.....	7
2.1 Lapsen kehitys ikävaiheittain.....	7
2.2 Varhaiskasvatuksen perusteet	10
2.2.1 Varhaiskasvatuksen tavoitteet ja periaatteet.....	10
2.2.2 Kasvatuskumppanuus.....	12
2.2.3 Lapsen yksilöllinen huomiointi	12
3 ERITYISKASVATUS.....	15
3.1 Erityiskasvatuksen tausta ja integraatioajattelun lähtökohdat.....	15
3.2 Erityisen tuen arvioiminen ja järjestäminen varhaiskasvatuksessa	16
3.3 Integroitu erityisryhmä	18
4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS.....	21
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	22
5.1 Yhteistyötaho.....	22
5.2 Aineiston keruu.....	22
5.3 Aineiston analyysi ja tulosten tulkinta	24
5.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	25
6 TULOKSET	27
6.1 Päätyminen integroituun erityisryhmään	27
6.2 Ennakoajatukset integroidusta erityisryhmästä.....	27
6.3 Integroidun erityisryhmän edut	28
6.4 Integroidun erityisryhmän haasteet	30
7 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	31
7.1 Tulosten tulkinta ja johtopäätökset	31
7.2 Opinnäytetyöprosessi.....	34
LÄHTEET.....	36

LIITE 1: ESITTELYKIRJE	40
LIITE 2: KYSELYLOMAKE	41

1 JOHDANTO

Päiväkodin integroidut erityisryhmät ovat viime vuosikymmenen aikana yleistyneet verrattaessa erillisiin erityisryhmiin, joiden määrä on vähentynyt. Integroidut erityisryhmät edistävät lasten yhdenvertaisuutta ja lisäävät tutkitusti erityistä tukea tarvitsevien lasten sosiaalista kanssakäymistä (Viitala 2004, 139). Integroitu erityisryhmä on 12–15 lapsen ryhmä, joka koostuu erityistä tukea tarvitsevista lapsista sekä tukilapsista, joilla ei ole erityisen tuen tarvetta. Ryhmässä työskentelee lastenhoitajien ja lastentarhanopettajien lisäksi erityislastentarhanopettajia. (Tauriainen 2000, 187.) On pohdittu, aiheuttaako integraatio haittaa tukilapselle. Vaarana voi olla tukilasten suhtautuminen liian hoivallisesti erityistä tukea tarvitseviin lapsiin sekä ei-toivotun käyttäytymisen mallintaminen. On siis tärkeää tutkia, miten vanhemmat asian kokevat. Selvitin opinnäytetyössäni mitä kokemuksia yhden helsinkiläisen päiväkodin vanhemmilla oli integroidusta erityisryhmästä.

Naukkariinen (2013) opinnäytetyössään ja Salmensaari (2000) erityispedagogiikan Pro gradu -tutkimuksessaan ovat tutkineet samaan tapaan vanhempien kokemuksia integroidusta erityisryhmästä. Aihetta on myös lähestytty ammattilaisten näkökulmasta, kuten Viitalan (1999) ja Nybackan (2002) erityispedagogiikan tutkimuksista sekä Koskisen ja Virtasen (2016) opinnäytetyöstä käy ilmi. Tutkimuksissa pinnalle nousseita asioita ovat positiiviseksi koettu pieni ryhmäkoko, yksilöllinen huomiointi sekä henkilökunnan vahva ammattitaito. Vanhempien mukaan integroitu erityisryhmä antaa lapsille jo varhaisessa vaiheessa kuvan ihmisten erilaisuudesta. Henkilökunta koki ammattitaidon ja erityisosaamisen tärkeäksi tekijäksi integroidussa erityisryhmässä. Toimiva ratkaisu oli henkilökunnan mielestä erityislastentarhanopettajan rinnalla työskentelevä lastentarhanopettaja. Näin erityislastentarhanopettaja pystyy paneutumaan tarkemmin kuntoutusnäkökulmaan.

2 LAPSEN KEHITYS JA VARHAISKASVATUS

2.1 Lapsen kehitys ikävaiheittain

Lapsen kehitykseen liittyviä uusien taitojen oppimisvaiheita kutsutaan herkkyyskausiksi. Herkkyyskauden aikana jokin uusi taito on kehittymässä. Uusia taitoja opitaan ryömimällä, kiipeilemällä, juoksemalla, kuulemalla, katsomalla, kokeilemalla ja muuten harjoittelemalla. Uuden taidon kehittyessä on aikuisen annettava lapsen rauhassa kokeilla ja touhuta. Lapsi keskittyy uuteen kiinnostavaan asiaan ja istuminen tuntuu tylsältä. Aikuisen on muistettava, että lapset kehittyvät yksilöllisesti. Taito, jonka toinen lapsi osaa, voi kehittyä omalla lapsella myöhemässä ikävaiheessa. Lasten kehityksessä on kuitenkin lainalaisuuksia, jotka aikuisen on hyvä huomioida. Lasten taidot kehittyvät omaa tahtiaan, mutta kuitenkin samassa järjestyksessä. Aikaisemmin opitut asiat mahdollistavat aina seuraavan taidon oppimisen. (Jarasto & Sinervo 1997, 18–21.)

2–3-vuotias lapsi omaa yhteistyötaitoja ja halun miellyttää. Uhmaikä alkaa kuitenkin nopeasti. Tämä itsenäistymisikä on joillain lapsilla nopea ja helppo, kun taas toisilla hyvinkin hankala. Tyypillistä itsenäistymiskaudelle on halu tehdä itse asioita. Lapsi oppii kieltäytymään ja olemaan tottelematta ohjeita. Vaihtoehtojen olemassaolo selkeytyy ja lapsi ymmärtää voivansa olla tekemättä pyydettyä jos ei halua. Oman tahdon ilmaiseminen vahvistuu ja aikuisen on oltava johdonmukainen. Rajojen selkeä asettaminen on tärkeää. Vaikka lapsi ilmaisee kiukkunsa, ei hän ole tarpeeksi kypsä hoitamaan asioita rakentavasti. Aikuinen voi rauhoitella lasta puheella, mutta kiukulle on tärkeää myös antaa tilaa. (Jarasto & Sinervo 1997, 39–41.)

Alle 3-vuotiaan lapsen kuulo ja motorinen kehitys on jo edistynyt paljon. Leikit joissa vaaditaan taipuisuutta ja notkeutta kiinnostavat lasta. Lapsi alkaa ratkoa palapelejä sillä muotojen ja kokojen erottaminen kehittyy. Tutkimisleikkien sijaan lasta alkaa kiinnostaa erilaiset välineet ja lelut. Tunteiden ilmaisuun yhdistyy fyysiset liikkeet kuten hyppiminen ilosta. Tiedonkeruu lisääntyy kehittyneen näköais-

tin myötä. Esineiden maistelu ja koskettelu vähenee lapsen siirtyessä yhä vahvemmin havainnoimaan katseella. 2–3-vuotiaan lapsen puhe kehittyy kovaa vauhtia. Kieli toimii nyt suuremmassa osassa vuorovaikutustilanteissa. Passiivinen sanavarasto on jo suuri ja aktiivinenkin sanavarasto kasvaa koko ajan. Lapsi kertoo mielellään omista tekemisistään ja selostaa aikuiselle mitä juuri tällä hetkellä tapahtuu. Lapsi käyttää itsestään etunimeä eikä käsitä vielä minun ja sinun eroa. Minun-sana on keino ilmaista omaa halua omistaa joku esine. (Jarasto & Sinervo 1997, 42–46.)

Kielen kehityksen tukemisessa on aikuisen luotava lasta houkuttavia vuorovaikutustilanteita. Lapsen on oltava itse aktiivinen oppija. Aikuisen tuki mahdollistaa lapsen onnistuvan uusista taidoista jotka hän on juuri oppimassa, muttei pysty suoriutumaan niistä vielä yksin. Yhteistyön kautta muuttuvat toimet vähitellen lapsen itsenäiseksi tekemiseksi. Tilanteissa, joissa lapsen kielellinen kehitys on viivästynyt, korostuu aikuisen rooli vuorovaikutuksen kehittäjänä. Aikuisen tarjotessa toistuvia ja ennakoivia vastauksia tutuissa tilanteissa pystyy lapsi jäsentämään asioita ja samalla ne tallentuvat muistiin. Näin lapsi oppii ennakoimaan tulevia tilanteita. (Launonen & Lonka 2000, 18–23.)

Neljättä ikävuotta lähestyttäessä alkaa uhma helpottaa. Yhteistyöhaluisuus palaa ja lapsi on myös entistä itsenäisempi. Lapsi osaa nyt ajatella asioita muidenkin näkökulmasta ja ymmärtää perusteluja. Aikuisen tulee kehua lasta tämän tehdessä oikein, eikä keskittyä vain kielteisiin käskyihin. Lapsi on vielä minä-keskeinen ja valintojen tekeminen voi olla vaikeaa. Leikki muiden lasten kanssa alkaa kiinnostaa enemmän ja vähitellen vuoron odottaminen ja lelujen lainaaminen helpottuu. Leikkiin tulee mukaan myös hiljaista puuhaa kuten piirtelyä. Sanavarasto jatkaa kehittymistään ja lapsi kuuntelee tarkasti aikuisten puhetta. (Jarasto & Sinervo 1997, 46–52.)

4–5-vuotiaan lapsen mielikuvitus voimistuu ja kokemukset karttavat. Mielikuvituksen lisääntyminen saattaa aiheuttaa myös pelkotiloja, eikä lapsi aina tiedä mikä on oikeasti totta. Tähän ikävaiheeseen kuuluu painajaiset ja yölliset heräilyt mielikuvituksen myllätessä unissakin. Mielikuvitus toimii myös viihdykkeenä ja lapsi osaa odottaa rauhassa asioita painuen omaan sisäiseen maailmaansa. Tässä

ikävaiheessa myös leikit muuttuvat monimutkaisimmiksi. Lapsi alkaa saada voimaa liikkeisiinsä ja sen myötä hienomotorisia taitoja vaativat leikit kiinnostavat. Kuulo- ja näköaistin vahvistuessa liike- ja tuntoaistin merkitys vähenee. Lapsi alkaa havaita erilaisuuksia ja järjestellä leluja ominaisuuksien mukaan. Lasta motivoi hänen oma tavoitteensa eikä niinkään aikuisen asettama. Toiminta on kiinnostavaa kun oma tavoite on saavutettavissa. Lapsi on tässä ikävaiheessa kielellisesti aktiivisin. Aikaisemmin muodostuneet käsitelukat jakautuvat nyt alaluokiksi, eivätkä kaikki nelijalkaiset eläimet olekaan koiria. (Jarasto & Sinervo 1997, 52–57.)

4-vuotias lapsi kyselee paljon harjoitellessaan puhetta ja ilmaisuja. Eri ajanjaksot alkavat hahmottua ja lapsi voi kysellä vaikka vanhempien lapsuudesta. Kielelliseen kehitykseen kuuluu myös kiro sanojen sekä seksuaalisanojen oppiminen, mikä on usein ikään liittyvä ilmiö. Keskustellessa lapsen kanssa vaihtelee aihe laidasta laitaan eivätkä teemat ole sidonnaisia toisiinsa. Lapselle on erityisen tärkeää, että hän saa kertoa mielessään olevista asioista jollekin. Fyysiset kontaktit aikuisen kanssa eivät ole lapselle enää niin tärkeitä. Lapsi ymmärtää jo niin hyvin sanallisia ohjeita, ettei hänelle tarvitse näyttää asioita kädestä pitäen. Kavereiden merkitys kasvaa ja lapsi viihtyy omanikäistensä seurassa. Sääntöleikit alkavat luonnistua ja ne auttavat yhteistyötaitojen opettelussa. (Jarasto & Sinervo 1997, 57–62.)

5-vuotias lapsi tuntuu tasapainoiselta ja kypsältä. Lapsi tuntee omat voimavansa, on joustavampi ja käyttäytyy suunnitellusti. Kyky sopeutua näkyy lapsesta ja visuaalinen havainnointikyky kehittyy. Omat muistikuvat vaikuttavat leikkeihin ja pienet kokonaisuudet yhdistyvät keskenään. Lapsi haluaa järjestellä yhteenkuuluvia asioita, kuten työkaluja, ja syy ja seuraussuhde konkretisoituvat lapsen mielessä. Työn valmistuminen ja päämäärän saavuttaminen on lapselle tärkeää. Kiinnostuminen numeroihin ja kirjaimiin vahvistuu ja oman nimen kirjoittaminen onnistuu jo. Itsekritiikki alkaa näkyä ja lapsi odottaa hyväksyntää aikuiselta. Aikuisen voi varmistaa lapselle hänen piirustuksensa olevan oikein hyvä ja kenkien sekä puseron menneen hienosti päälle aivan itsenäisesti. Tähän ikäkauteen liittyy kysymysten aihealueiden laajeneminen. Lapsi saattaa kysyä vaikeitakin kysy-

myksiä aikuisilta. Kielellinen kehitys edistyy ja lapsen puheen rakenne alkaa kuulostaa aikuisen puheelta. Riitatilanteista selviäminen helpottuu ja lapsi luottaa aikuiseen tiedonlähteenä. Sosiaalisten suhteiden merkitys kasvaa ja lapsi kiinnostuu ryhmäleikeistä. Pelit ovat suosittuja mutta häviäminen on vielä hankalaa. Lapset voivatkin muuttella sääntöjä oman edun mukaisesti kesken pelin. Epävarmoissa tilanteissa lapsi turvautuu mielellään jo osaamiinsa asioihin. (Jarasto & Sinervo 1997, 62–68.) Viidennen ikävuoden tienoilla lapsen kirjoitus saattaa muuttua peilikuvaksi. Se on osa ikävaihetta ja kirjoitus kääntyy lopulta taas oikeinpäin. (Mattila 2016.)

6-vuotiaalla lapsella alkaa aikaisempi tasaisuus ja yhteistyöhalu muuttua myrskyisäksi itsenäistymiseksi. Lapsen yksilöllinen kehitys korostuu ja tämä ikävaihe on lapsilla kovin yksilöllinen. Lapsi haluaa entistä enemmän vapautta vanhemmilta ja omaa tilaa. Vanhempien arvostus vähenee ja lapsi ei näe heitä enää kaikkietävinä olentoina. Lapsi on uhmakas ja uhman vastustaminen voi aiheuttaa kiukkupurkauksen. Auktoriteetteja on vaikea sietää ja lapsen itsevarmuus kasvaa hänen itsenäistyessään ja kokeillessaan uutta. Omien kykyjen epäily lisääntyy samalla ja lapsi vaatii itseltään paljon. Fyysinen kasvu on 6-vuotiaalla lapsella vauhdikasta. Motoriset taidot jotka ovat jo hyvin hallussa sekoittuvat äkillisestä kasvupyrähdyksestä. Taantuma lapsen käytöksessä huolestaa joskus vanhempia, mutta se on osa ikävaihetta. Lapsi on hyvin puhelias ja vertailee paljon asioita. Puhutun kielen rinnalle nousee kirjoittaminen. Lukeminen edistää ja helpottaa kielellistä kehitystä. Kannustuksen ja kiitoksen merkitys kasvaa yhä lapsen mielessä ja aikuisen on rohkaistava kouluikää lähestyvää lasta. (Jarasto & Sinervo 1997, 68–75.)

2.2 Varhaiskasvatuksen perusteet

2.2.1 Varhaiskasvatuksen tavoitteet ja periaatteet

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää pienten lasten kasvua ja kehitystä. Varhaiskasvatuksen on oltava suunnitelmallista vuorovaikutusta ja tavoitteellista

toimintaa. Lähtökohtana varhaiskasvatukselle on kokonaisvaltainen näkemys lasten oppimisesta ja kasvusta, joka perustuu kasvattajan hallitsemaan pedagogiseen tietoon ja toimintaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 9) sanotaan varhaiskasvatuksen, varhaiskasvatukseen kuuluvan esiopetuksen sekä perusopetuksen yhdessä muodostavan jatkumon, joka etenee johdonmukaisesti. Varhaiskasvatuksessa kasvattajien on huolehdittava lapsen henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistämisestä, yksilöllisestä huomioinnista, vuorovaikutustaitojen kehittymisestä sekä itsenäistymiseen liittyvistä taidoista. Varhaiskasvatuksessa järjestettävän toiminnan muotoutumiseen vaikuttaa myös lasten osallistuminen. Vaikka lapsi ei suoranaisesti yrittäisi tehdä muutosta, vaikuttaa hänen toimintansa ympäristöön ja päivähoidon sisältöön. Kasvattajan on tietoisesti otettava huomioon lasten osallisuus ja vaikuttavuus. Vaikka lapsen osallisuutta kannustetaan, on aikuisen kokemus ja näkemys pohjana toiminnan järjestämisessä. (Reunamo 2007, 101–107.)

Varhaiskasvatusympäristön muodostaa fyysinen tila yhdessä psyykkisten ja sosiaalisten tekijöiden kanssa. Tilan on oltava oppimiseen stimuloiva sekä leikkiin ja tutkimiseen innostava. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 17.) Varhaiskasvatus on lapsen hoitoa siihen tarkoitettuun laitoksessa, eli päiväkodissa. Hoitoa voidaan järjestää myös yksityiskodeissa tai muissa perheenomaisissa olosuhteissa kuten perhepäivähoidossa. Hoidon on sisällytettävä ulkona tai sisällä tapahtuvaa leikin- ja toiminnan ohjausta ja valvontaa. Lapsella on oikeus päivähoitoon, kun hän ei ole vielä oppivelvollisuusikäinen. Päivähoito on järjestettävä tukemaan lapsen kehitystä ja oppimismahdollisuuksia. Päivähoidon on tarjottava hoitoa minä vuorokaudenaikana tahansa. Päiväkoti tai sen osa voidaan nimetä erityispäiväkodiksi, jolloin sen on tarjottava erityistä hoitoa tai kasvatusta. (Laki lasten päivähoitosta 1973/36.)

Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen määrittelevät arvot kiteyttävät kasvatuksessa huomioon otettavat periaatteet. Nämä yleisperiaatteet ovat syrjintäkielto ja tasa-arvo, lapsen etu, lapsen oikeus elämään ja täysipainoiseen kehittymiseen sekä lapsen mielipiteen huomioon ottaminen. Varhaiskasvatusta ohjavia periaatteita ovat myös lapsen oikeus turvallisiin ihmissuhteisiin, turvattuun kasvuun ja oppimiseen sekä turvattuun ympäristöön. Lapsella on myös oikeus

saada erityistä tukea ja tulla ymmärretyksi, sekä oikeus omaan kulttuuriin, äidinkielen sekä uskomukseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 12.)

2.2.2 Kasvatuskumppanuus

Kasvatuskumppanuus on ammattilaisen tapa suhtautua lapsen vanhempien kanssa tehtävään työhön. Kasvatuskumppanuudessa vanhempien sekä päivähoiton henkilöstön roolit ovat tasavertaiset. (Kekkonen 2012, 42–44.) Vanhempien osallistumista ja mukanaoloa koulu- ja päiväkotiympäristössä on kannustettu jo usean vuosikymmenen ajan. Tänä päivänä kasvatuskumppanuus ja siihen panostaminen koetaan kuitenkin vielä aikaisempaa tärkeämmäksi lapsen kasvun tukemisen kannalta. Päivähoidon työntekijöiden sekä vanhempien toimiva vuorovaikutussuhde on tärkeä lapsen kehityksen kannalta. Vuorovaikutussuhde on yhdistävä tekijä lapsen eri kasvuympäristöjen välillä. Kasvatuskumppanuus avartaa vanhempien sekä päivähoiton työntekijöiden näkemystä lapsen kehityksestä. (Karila 2006, 91–92.) Kasvatuskumppanuus tukee lainsäädännössä määrättyä velvoitetta perheiden kotikasvatuksen tukemisesta (Laki lasten päivähoitosta 1973/36).

Lähtökohtina kasvatuskumppanuudessa ovat toimiva vuorovaikutus, luotettavuus sekä kunnioitus. Kumppanuudessa vanhemmat ja työntekijät yhdessä jakavat havaintoja sekä mielipiteitä lapsen kehityksestä ja toiminnasta. Osapuolet täydentävät toisiaan kasvattajina. Toimiva kasvatuskumppanuus on läheistä yhteistyötä, jossa onnistuu rehellinen vuorovaikutus ja neuvottelu. Keskiössä on luonnollisesti lapsen etu ja hyvinvointi. Kasvatuskumppanuus mahdollistaa vanhempien intensiivisemmän osallistumisen varhaiskasvatukseen. Kuitenkaan osapuolten roolit kasvattajina eivät muutu. (Kekkonen 2012, 42–44.)

2.2.3 Lapsen yksilöllinen huomiointi

Nykypäivän holistisen ihmiskäsityksen mukaan lapsi nähdään kokonaisvaltaisena psyykkisenä, fyysisenä ja sosiaalisena yksilönä. Jokainen lapsi kehittyy

omaa tahtiaan ja kaipaa kasvun tueksi turvallista aikuista vierelleen, joka näkee lapsen yksilöllisen kehitystason sekä persoonallisuuden mukaiset tarpeet. Pystyäkseen vastaamaan lapsen vaatimiin tarpeisiin on kasvattajan tunnettava lapsen eri kehitysvaiheet ja niihin liittyvät haasteet sekä tehtävät. Lapsen kehitys voi erota ikätoveristaan huomasti, joten tärkeintä on huomioida juuri lapsen yksilöllinen kasvu. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 37–38.) Pienet ja yksittäiset vuorovaikutustilanteet ovat niitä, joissa yksilön kehittymistä joko tuetaan tai taannutetaan. Huomioiminen ei siis koske pelkästään opetustilanteita vaan päivittäisiä arjen tilanteita. (Haapamäki, Kaipio, Keskinen, Uusitalo & Kuokka 2000, 99.)

Yhteistyö lapsen vanhempien kanssa tukee yksilöllistä kasvua, sillä vain tuntemalla lapsen ja hänen tarpeensa on ammattilaisen mahdollista tukea kehitystä parhaalla mahdollisella tavalla. Keskustelut vanhempien kanssa sekä työntekijän päivittäinen havainnointi mahdollistaa yksilöllisen oppimisen ja kehityksen tukemisen. Aikuisen on omattava herkkyyttä pystyäkseen tunnistamaan lapsen yksilölliset tarpeet. Lapsi tarvitsee kannustusta sekä myönteistä tukea, jotta hänen itsetuntonsa kasvaisi. Aikuisen on rohkaistava lasta ja tarjottava haasteellisia tilanteita jotka läpäistessään lapsi tuntee onnistuneensa. Ryhmätilanteet ovat tärkeitä sosiaalisten taitojen opettelun kannalta. Yksilöllisessä toiminnassa aikuisen kanssa on kaikki huomio lapsessa, ja tällöin lapsi tuntee tulleen kuulluksi. Yksilön kehitykseen on tärkeä tekijä myös yhteisön vaikutus. Ryhmässä yksilön ainutlaatuisuus korostuu. Vuorovaikutuksella ja sosiaalisilla suhteilla on tärkeä osan minän kehitysprosessissa. (Järvinen ym. 2009, 34–35, 160.)

Koskisen ja Virtasen (2016, 25) mukaan työntekijät kokevat integroidussa erityisryhmässä tärkeäksi sen, että kaikessa toiminnassa on huomioitava myös tukilapset ja heidän kehitystasonsa. Työntekijöiden on tarjottava kaikkien lapsien kehitystason mukaista toimintaa. Tukilapset saattavat tarvita vaativampia tehtäviä, ja työntekijöiden on toimittava sen mukaan. Integroidun erityisryhmän työntekijät kokevat positiiviseksi pienen ryhmäkoon. Tällöin lapsen yksilöllinen huomioiminen toteutuu helpommin. Integroidussa erityisryhmässä on myös enemmän henkilökuntaa, mikä mahdollistaa paremmin lapsen yksilöllisen huomioimisen. Toi-

mintaan sisällytetään sosiaalisten ja kielellisten taitojen opettelua. Työntekijät näkevät, että toiminnan myötä myös tukilasten taidot ja vahvuudet kehittyvät. Viitala (1999, 73) kertoo lastentarhanopettajien kokevan, että integroitu erityisryhmä tukee lapsen oppimista ja kasvattaa itseluottamusta. Ryhmän koettiin tukevan eritoten erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen kehitystä.

3 ERITYISKASVATUS

3.1 Erityiskasvatuksen tausta ja integraatioajattelun lähtökohdat

Integraatiota tukeva ajattelutapa on varsin uusi. Erityisopetuksen ja yleisopetuksen yhdistämisestä on länsimaissa keskusteltu 1970-luvulta lähtien. YK listasi inklusiivisen, eli kaikki yhdistävän ja osallistavan, kasvatuksen yhdeksi yleismaaliseksi tavoitteekseen julkilausumisissa 1990-luvulla. Inklusion perimmäinen tarkoitus on tukea jokaisen yhteiskunnan jäsenen tasa-arvoisuutta, sekä mahdollisuutta vaikuttaa. Ennen integraatioajattelua oli erityiskasvatus erillään yleiskasvatuksesta. Erillinen erityisopetus pitää tässä yhteydessä sisällään ajatuksen osasta lapsia, joka on enemmistöön verrattuna niin erilainen, ettei yleisopetus tyydytä tämän osan tarpeita. Toinen tärkeä piirre erillisessä erityisopetuksessa on joidenkin opettajien kykenemättömyys opettaa kaikkia lapsia. Taustalla on nähty tarve koulutetuista erityisopettajista. Oppilailta on oltava oikeus saada tehokasta yksilöohjausta, tarvittaessa erillisessä tilassa. (Moberg, 2002, 34–35.)

Erillistä erityiskasvatusta kritisoitiin ja integraatioajatus kehittyi. Aate yksilöiden tasa-arvosta sekä segregaatiota, eli erittelyä, kriittisesti käsittelevät tutkimukset vaikuttivat integraation edistymiseen. Segregaation koettiin olevan syrjäytymistä edistävää. Integraation taustalla on myös 1960-luvulla syntynyt normalisaatioperiaate, jonka mukaan vammaisille henkilöille pyritään tarjoamaan mahdollisimman tavalliset olosuhteet elämiseen. Kasvatuksessa tämä tarkoittaa yksilön ihmisarvon kunnioittamista. Erityisen tuen tarpeessa oleville lapsille on tarjottava opetusta niissä olosuhteissa, jotka ne olisivat siitä huolimatta, ettei lapsella olisi vammaa. (Moberg, 2002, 37.)

Integraatio terminä tarkoittaa vähintään kahden toisistaan eroavan komponentin yhdistämistä niin, että lopputuloksena nämä alkujaan erillään olevat osat eivät enää erotu toisistaan. Integraatio vaatii siis ensin segregaatiota. Integraatiota ei pidä yhdistää pelkästään fyysiseen yhdessäoloon. Kuitenkin pelkkä yhdessä toimiminenkin edistää integraatiota. Ajatus inklusiivisesta kasvatuksesta on synty-

nyt tukemaan integraatiokäsitettä. Inklusiivisen opetuksen lähtökohtia ovat yksilöllinen opetus, sosiaalinen oikeudenmukaisuus, tasa-arvo sekä demokratia. Eriytyisen tuen tarpeessa olevalle lapselle pyritään tarjoamaan kaikki hänen tarvitsemansa tukipalvelut normaalissa ryhmässä. (Moberg & Savolainen 2015, 81–85.) Integraation on tarkoitus mahdollistaa erityiskasvatuksen järjestäminen yleisten kasvatuspalvelujen piirissä. Taustalla on ajatus yhtenäisestä järjestelmästä joka palvelee kaikkia. Sosiaalinen integraatio tukee toisten hyväksymistä ja edistää ajatusta tasavertaisuudesta. (Viitala 2004, 132.) Sai Väyrysen (2000, 52) teoksessa *Towards an inclusive society*, Steve Biko kiteyttää ajatuksen integraatiosta ei niinkään yhden osan liittämisenä toiseen jo valmiina olevaan enemmistöön, vaan kaikkien yksilöiden osallistumista ja vaikuttamista yhteiskunnassa niin, että kaikilla on alkujaan samat lähtökohdat.

3.2 Erityisen tuen arvioiminen ja järjestäminen varhaiskasvatuksessa

Opetushallitus määrittelee, että erityisen tuen tarpeessa on lapsi (jatkossa käytetään termiä erityislapsi), jonka kehityksen, kasvamisen tai oppimisen edellytykset ovat heikentyneet sairauden, vamman tai toimintavajavuuden vuoksi, sekä lapsi, joka tarvitsee psyykkistä tai sosiaalista tukea. Tukea tarvitsee myös lapsi, jolla on huoltajan, opetuksen tai oppilashuollon asiantuntemuksen mukaan kehityksessään oppimisvalmiuksiin liittyviä riskejä, sekä lapsi, joka on pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä. (Pihlaja 2004b, 116.)

Arvioitaessa tarvetta erityiskasvatukseen on huomioitava lapsen kehityksen lisäksi myös toimintaympäristön luoma viitekehys. Päivähoidon merkitys on sosiaalisen ympäristön ja vuorovaikutuksen havainnoinnissa olennainen, sillä vanhemmat eivät välttämättä näe lastaan toimimassa lapsiryhmässä. Aikuisten mielipiteet saattavat erota toisistaan. Tilannetta on arvioitava yhteistyössä vanhempien, päivähoiton, terveydenhoitajan, lääkärin, psykologin, erikoislääkärin, fysioterapeutin, puheterapeutin, toimintaterapeutin tai mahdollisen muun asiantuntijan kanssa. Ammatillaiset laativat yhdessä yksilöllisen kuntoutussuunnitelman. (Heinämäki 2000, 37–38.) Suunnitelmaan kirjataan yksilölliset tavoitteet, joiden on tarkoitus tukea lapsen kasvamista ja kehitystä. Tavoitteena on myös poistaa

oppimista hankaloittavia tekijöitä ja edistää fyysistä, sosiaalista ja psyykkistä integraatiota. Suunnitelma tehdään lapselle, jolla on erityisen tuen tarvetta, ja lapselle jolla on päivähoidon ulkopuolisen asiantuntijan lausunto erityisen tuen tarpeesta. (Pihlaja 2004a 172–173.) Erityislasten tukemisen lisäksi nähdään heidän vanhempiansa myös tarvitsevan erityistä tukea kasvatuksessa (Rantala & Määttä 2010, 44).

Järjestettäessä erityistä tukea on tuettava lapsen sosiaalisten kontaktien säilymistä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 36). Tasa-arvoisen ympäristön luominen päivähoidossa ei onnistu aina ongelmitta. Useiden tutkimusten mukaan vammattomat lapset leikkivät mieluummin keskenään, jättäen erityislapsen leikin ulkopuolelle. Päivähoidon työntekijöiden kohtelu erityislapsia kohtaan saattaa poiketa tavasta, jolla he käyttäytyvät tukilapsia kohtaan. Työntekijä voi kohdella erityislasta liian hoivallisesti, jolloin muut lapset saattavat mallintaa tällaista käytöstä. Yleistyvää pienryhmätoimintaa järjestäessä päivähoidossa on ryhmät muodostettava niin, että jokaisessa ryhmässä on sekä tukilapsia että erityislapsia. Leikin on todettu olevan erityislapsilla kehittyneempää, kun he leikkivät yhdessä tukilasten kanssa. (Viitala 2004, 139–148.)

Kasvatusta ja opetusta ohjaa suunnitelma, jonka mukaan lapsi on huomioitava yksilönä, ja asetettava tavoitteen juuri kyseisen lapsen oppimisedellytysten mukaisesti. Nämä asetetut tavoitteet ohjaavat opetuksen sisältöä, ja erottavat näin erityiskasvatuksen yleiskasvatuksesta. (Moberg & Vehmas 2015, 65.) Erityisen tuen tarpeen diagnosoivat asiantuntijat. Diagnoosia ei kuitenkaan aina tehdä, vaikka lapsen oireet siihen viittaisivatkin. Lapsi kasvaa ja kehittyy päivähoiton aikana, joten jotkin oireet voivat muuttua. Varhaisen puuttumisen tärkeyttä korostetaan, jotta erityisvaikeuksiin saadaan tukipalvelut mahdollisimman nopeasti. Kuitenkaan nopeiden johtopäätösten tekeminen havaintojen perusteella ei välttämättä palvele lapsen etua. Havainnointia on syytä jatkaa rauhassa ja tutkia lapsen vuorovaikutus- ja kommunikointitaitoja sekä toiminnan vaikeustasoja. Havaintojen kirjaaminen paperille helpottaa niiden jäsentämisessä. (Huhtanen 2004, 9–10, 63).

Kun lapsi on saanut diagnoosin, saattaa häntä uhata leimaantuminen. Leimaantumisen tapahtuu yksilön joutuessa yhteiskunnassa poikkeavaan rooliin. Lapsen leimaantumiseen liittyy tietyn piirteen esille nostaminen. Luokittelu ja erilaisuuden korostaminen saattavat johtaa lapsen syrjäytymiseen ja eristäytymiseen. Ympäristön ollessa leimaava ja lapsen edustaessa erilaista, muista poikkeavaa tyyppiä voi hänen identiteettinsä muuttua. Käytös saattaa alkaa muistuttaa stereotyyppisesti odotettavissa olevaa toimintaa. Leimaantuminen vaikuttaa negatiivisesti niin yksilöön kuin yhteisöönkin. (Määttä & Rantala 2010, 39.)

Erityiskasvatuksen järjestämisestä vastaa kunta. Kunnan on tarkasteltava kuinka moni lapsi tarvitsee erityistä tukea ja kuinka paljon resursseja kunnalla on käytettävissä tämän erityisen tuen järjestämiseen. Erityisen tuen tarpeen laatu määrittelee, minkälaisia päiväkotiryhmiä tarvitaan, minkälaisia ne olisivat rakenteeltaan, sekä minkälaista pedagogista toimintaa ryhmät pitäisivät sisällään. Päivähoitomuoto, jossa erityiskasvatusta järjestetään voi olla päiväkotit, ryhmäperhepäiväkotit tai perhepäiväkotit. (Pihlaja 2004b, 118–119.) Yksi erityiskasvatuksen toteutusmuodoista on integroitu erityisryhmä (Viitala 2004, 132).

3.3 Integroitu erityisryhmä

Integroitu erityisryhmä koostuu yleensä 12–15 lapsesta, joista viisi on erityislapsia ja seitsemän tukilapsia. Tukilapsi-nimitystä käytetään lapsista, joilla ei ole erityisen tuen tarvetta. Tukilapsi-termiä on kritisoitu sen tuodessa mahdollisesti liikaa vastuuta lapselle. Termin voidaan nähdä myös olevan erotteleva. (Tauriainen 2000, 187.) Tukilapsiksi pyritään valitsemaan tasapainoisia ja helposti sopeutuvia lapsia. Integroidussa erityisryhmässä, niin kuin varhaiskasvatuksessa yleisestikin, on lasten hyvinvointi etusijalla. On huomioitava ettei lapsen sijoittaminen tukilapseksi integroituun erityisryhmään hidasta hänen omaa kehitystään. Integraation onnistumiseen vaikuttaa suoranaisesti se, millaisia tukilapsia ryhmään valitaan. Tukilapsi voidaan valita päiväkodin toisesta ryhmästä tai päiväkodin ulkopuolelta. (Jaakkola, Kempainen & Pitkänen, 2010, 17–18.)

Integroidussa erityisryhmässä lapsi saattaa tarvita palveluita, joita päiväkotiympäristössä ei kyetä järjestämään. Erityiskasvatus pitääkin sisällään myös yleisopetuksen ulkopuolelle jääviä palveluja. Kasvatukselliset lisäpalvelut ovat psykologin tai sosiaalityöntekijän tarjoamaa tukea erityislapselle ja hänen perheelleen. Erilaiset terapiat, kuten puheterapia ja toimintaterapia, ovat yleisiä lisäpalveluja joita erityislapsi hyödyntää yleiskasvatuksen lisäksi. Terapiatuokiot voivat olla päivittäisiä, viikoittaisia, kuukausittaisia tai tapahtua vielä harvemmin lapsen tarpeesta riippuen. Lääkinnälliset sekä sosiaaliset palvelut ovat myös osa yleiskasvatuksen sekä erityislapsen lisäpalvelujen muodostamaa kokonaisuutta, josta on pyrittävä tekemään mahdollisimman toimiva. (Moberg & Vehmas 2015, 68–69.)

Naukkarisen (2013, 19–20) mukaan osa tukilasten vanhemmista pohti suhtautuuko heidän lapsensa erityislapsiin liian hoivallisesti. Huolenaiheena oli myös se, pystyykö henkilökunta tukemaan tukilapsen kehitystä tarpeeksi. Vanhemmat pohtivat keskittyvätkö työntekijät enemmän erityislapsiin. Tutkimuksesta selviää että jotkut vanhemmat eivät tiedä integroidusta erityisryhmästä paljoa ennen lapsen aloittamista ryhmässä. He olisivat toivoneet enemmän tietoa integroidusta erityisryhmästä ennen lapsen sijoittamista. Ennako-odotukset olivat vanhempien mukaan tyypillisiä ajatuksia mitä herää lapsen aloittaessa päivähoiton. Vanhempia mietitytti löytääkö lapsi kavereita ja sopeutuuko hän ryhmään. Joitain vanhempia mietitytti, saako heidän lapsensa tarpeeksi huomiota integroidussa erityisryhmässä. Yksi odotus oli ollut erilaisuudesta puhuminen ryhmässä, mitä ei aiheena kuitenkaan ollut vanhempien mielestä käsitelty. Vanhemmat kokivat integroidun erityisryhmän eduksi pienen ryhmäkoon. Lapset oppivat integroidussa erityisryhmässä suvaitsevaisuutta ja vanhemmat kokivat sen positii-viseksi. Ryhmän työntekijöiden koettiin olevan ammattitaitoisia. Integroidun erityisryhmän monimuotoinen toiminta tukee vanhempien mukaan lapsen kehitystä ja siihen oltiin tyytyväisiä.

Nybackan (2002, 27–28) tutkimuksesta käy ilmi, että henkilökunnan mielestä toimintaa on järjestettävä kaikille lapsille heidän osaamisensa puitteissa, kuitenkin pyrkien osallistamaan kaikki lapset samaan tekemiseen. Henkilökunnan haastateluista ilmeni integraatiomyönteinen asenne, mutta henkilökunta koki joissain tilanteissa segregaatian paremmaksi vaihtoehdoksi. Segregatio on kannattavaa

silloin, kun lapsi vaatii paljon yksilöohjausta ja sairaanhoitoa. Liian vähäiset resurssit, henkilöstövaje ja huonot asenteet ovat syitä segregaaation valitsemiseen integraation sijaan. Ajanpuutetta luo tilanne jossa tukilapset ovat iältään paljon nuorempia suhteessa erityislapsiin. Tällöin perushoito vie runsaasti työntekijöiden aikaa. Myös Viitalan (1999, 72–73) tutkimuksessa mainitaan ajanpuute, jonka lastentarhanopettajat kokevat ongelmaksi. Erityislusten kaikkia tarpeita ei ehdi huomioida. Osa lastentarhanopettajista arvioi, ettei erityislusta oteta aina mukaan yhteisiin leikkeihin.

4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS

Opinnäytetyön tarkoitus on kartoittaa vanhempien kokemuksia, ennakkoluuloja sekä mielipiteitä integroidusta erityisryhmästä. Valmis tutkimusraportti toimii yhteistyötahona toimivan integroidun erityisryhmän työntekijöille kirjallisena palautteena, jonka pohjalta toimintaa voi mahdollisesti kehittää. Työstä on tarkoitus tulla myös hyödyllinen aineisto vanhemmille, jotka harkitsevat lapselleen tarjottua paikkaa integroidusta erityisryhmästä. Pystyessään tutustumaan integroidun erityisryhmän toimintaan ja muiden vanhempien kokemuksiin kyseisestä ryhmästä on heidän helpompi tehdä päätös omalle lapselle tarjotusta paikasta integroidussa erityisryhmässä. Tutkimuksessa pyritään tuomaan ilmi vanhempien ennakkokäsityksiä integroidusta erityisryhmästä, sekä heidän kokemuksiaan tutustuttuaan paremmin kyseisen ryhmän toimintaan. Valmiista raportista tulee ilmi vanhempien näkemyksiä integroidun erityisryhmän eduista sekä haasteista.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Minkälaisia ennakkokäsityksiä vanhemmilla oli integroidusta erityisryhmästä?
2. Minkälaisia kokemuksia vanhemmilla on integroidusta erityisryhmästä lapsen ryhmässä aloittamisen jälkeen?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Yhteistyötaho

Opinnäytetyöyhteistyö pohjoishelsinkiläisen päiväkodin kanssa alkoi keväällä 2016 ensimmäisen yhteydenoton myötä. Tästä seuraavassa tapaamisessa päätimme integroidun erityisryhmän työntekijöiden kanssa opinnäytetyön aiheen. Aihe oli minun ehdotukseni ja työntekijät olivat siitä erittäin kiinnostuneita. Hain tutkimuslupaa toukokuussa 2016 ja lupa myönnettiin elokuun alussa. Tutkimus toteutettiin syksyllä 2016 yhteistyötahonani toimivassa päiväkodissa.

Päiväkodissa on viisi ryhmää, joista yksi on integroitu erityisryhmä. Ryhmät on jaoteltu iän mukaan, ja integroidussa erityisryhmässä voi olla 3–7-vuotiaita lapsia. Integroidussa erityisryhmässä toimii kaksi erityislastentarhanopettajaa, lastenhoitaja, ryhmäkohtainen erityisavustaja ja yhdellä lapsella henkilökohtainen erityisavustaja. Ryhmän toiminnassa korostuvat leikkitaitojen ja sosiaalisten taitojen harjoittelu, itsetunnon vahvistaminen sekä kielen ja kommunikaation tukeminen. Ryhmässä olevien erityislasten kuntoutus on osa ryhmän jokapäiväistä arkea, ja toiminnan suunnittelussa huomioidaan lasten yksilöllisiä tuen tarpeita sekä vahvuuksia.

5.2 Aineiston keruu

Laadullista tutkimusta tehdessä tutkijalla on mahdollisuus ymmärtää ja tarkastella ilmiötä syvällisesti. Laadullisessa tutkimuksessa tutkitaan yksittäistä asiaa tapauskohtaisesti. Ilmiötä pyritään tarkastelemaan perusteellisesti, mutta tutkittavaa tapausta ei voi yleistää. Laadullisessa tutkimuksessa tiedonkerääjänä toimii pääasiassa tutkija ja tutkimus on luonteeltaan kuvaileva ja havainnoiva. Laadullisen tutkimuksen pääpiirteitä ovat tapahtumaympäristön luonnollisuus, monilähteyteinen tutkimusaineisto sekä huomion keskittyminen tutkittavan kokemukseen ja näkemykseen. (Kananen 2014, 18–19.)

Ennen kyselyä vein yhteistyötahonani toimivaan päiväkotiin integroidun erityisryhmän oveen esittelykirjeen (Liite 1), joka oli vanhemmille helposti nähtävissä. Tutkimuksen aineisto kerättiin kyselylomakkeiden muodossa. Kyselylomakkeet (Liite 2) jaettiin 12 perheelle, joista lomakkeisiin vastasi 7. Jokaisessa perheessä vähintään yksi lapsi on ollut tai on tutkimusta tehtäessä integroidussa erityisryhmässä. Kyselylomakkeet olivat kaikille vanhemmille samanlaisia. Lomakkeet jaettiin suurimmalle osalle paperiversioina ja osalle sähköpostilla. Syynä sähköpostin lähettämiseen oli lasten poissaolo päiväkodista pitkän loman takia. Vastausaika oli kaksi viikkoa. Erillisiä vastauslomakkeita ei käytetty, vaan vastaukset kirjoitettiin kyselylomakkeeseen niille tarkoitettuun tilaan. Jokaisen kysymyksen alle oli jätetty tilaa sitä koskevalle vastaukselle. Kyselylomakkeet toimivat samankaltaisesti vastauslomakkeina.

Kyselylomakkeiden käyttö on perinteinen tapa tutkimusaineiston keruuseen. Tätä tiedonkeruumenetelmää on käytetty jo 1930-luvulta lähtien. Kyselylomakkeiden käyttö vaihtelee tutkimuskohteen, -aiheen ja -ympäristön mukaan. Tutkija voi joissain tilanteissa olla itsekin paikalla kyselytilanteissa, vaikka kyselylomakkeet mielletäänkin yleensä posti- ja kirjekyselyiksi. Kyselylomakkeita laatiessaan on tutkijan oltava erityisen tarkka. Kysymykset on muodostettava niin, että ne mahdollistavat onnistuneen tutkimuksen. Kysymykset siis toimivat pohjana koko tutkimukselle. Tulokset saattavat vääristyä, jos tutkija ei ole onnistunut muotoilemaan kysymyksiä helposti ymmärrettäviksi. Tutkijan on pohdittava kuinka pitkän kyselylomakkeen hän tekee. Jos lomake on liian pitkä, saattaa vastaaja jättää sen lukematta. Kieliasun on oltava helppolukuinen ja miellyttävä. Avoimia kysymyksiä käytettäessä esiintyy vastauksissa mahdollisesti uusia ideoita ja ajatuksia. Vastaajien mielipiteen saa selville perusteellisesti. Kääntöpuolena taas ovat mahdolliset epätarkat vastaukset ja työläs aineiston analyysi. (Valli 2015, 84–87, 106.)

Laatimani kyselylomake sisälsi kahdeksan kysymystä. Yksi kysymyksistä koski pelkästään lapsen aloitusvuotta. Avoimia kysymyksiä oli seitsemän. Kahden sivun pituinen kyselylomake oli hyvä pituus vastausten perusteella. Jokaiseen ky-

symykseen oli vastattu johdonmukaisesti. Vanhemmat, jotka kirjoittivat pitkiä vastauksia, tekivät niin jokaisen kysymyksen kohdalla. Koen että kysymykset oli ymmärretty hyvin, sillä vastaukset viittasivat suoraan kysytyyn aiheeseen.

Kysymyslomakkeita käytettäessä ei anneta varaa vapaalle keskustelulle. Tutkijan laatimiin kysymyksiin tulee suora vastaus. Kyselylomakkeet ovat käteviä, jos tutkimuskysymys on helposti ratkaistavissa ilman haastatteluja. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 194–195.) Valitsin kyselylomakkeet aineiston keruumenetelmäksi, sillä uskoin siten tavoittavani suuremman määrän vanhempia kuin haastattelulla. Haastatteluihin olisi voinut ottaa mukaan vain osan vanhemmista ja ryhmähaastatteluissa saattaa jonkun ääni jäädä kuulumatta. Kritiikki on mahdollisesti helpompi kirjoittaa kyselylomakkeeseen kuin kertoa avoimesti haastattelussa. Kyselylomakkeiden käyttö onnistui hyvin ja sain runsaasti aineistoa. Läpikäytävää aineistoa oli noin 7 kappaletta kysymyslomaketta kohden. Kappaleet sisälsivät 1-10 riviä kirjoitettua tekstiä.

5.3 Aineiston analyysi ja tulosten tulkinta

Aineistonkeruun jälkeen seuraa tietojen tarkistus. Kyselylomakkeita käyttäessä on huomioitava onko kaikkiin kysymyksiin vastattu. Vastauslomakkeita on mahdollisesti hylättävä, vajaitten tai epäselvien vastausten johdosta. Tietojen tarkistamisen jälkeen aineisto järjestetään analysointia varten. (Hirsjärvi ym. 2004, 209–211). Laatimieni kyselylomakkeiden kaikkiin kohtiin oli vastattu, enkä joutunut hylkäämään yhtäkään lomaketta.

Kvalitatiivisen tutkimuksen aineiston analyysissä on tyypillistä käyttää teemoittelua. Teemoilla tarkoitetaan aineistosta esiin nousevia asioita ja piirteitä, joiden mukaan aineisto jaotellaan. Teemat saattava olla samoja joita on käytetty teema-haastattelussa, mutta teemat voivat myös nousta esiin vasta aineiston analysointivaiheessa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 173.) Tutkimuksessani teemat nousivat esiin kyselylomakkeista ja selkeiden aihekokonaisuuksien takia teemoittelu oli järkevä ratkaisu aineiston analyysiin. Pääteemoiksi nousivat *päätyminen*

integroituun erityisryhmään, ennakkoajatukset integroidusta erityisryhmästä, integroidun erityisryhmän edut sekä integroidun erityisryhmän haasteet. Tarkastelen tuloksia tämän teemajaon mukaan.

Aineiston analysointia varten järjestelin kyselylomakkeet numerojärjestykseen. Numeroin lomakkeet satunnaisessa järjestyksessä, sisällöstä riippumatta. Näin pystyin käymään läpi lomakkeet selkeässä järjestyksessä kysymys kerrallaan. Aloitin aineiston analysoinnin lukemalla vastauslomakkeet alusta loppuun numerojärjestyksessä. Näin sain yleiskuvan siitä mitä teemoja vastauksista tuli ilmi. Seuraavaksi kävin läpi lomakkeet vastaus kerrallaan, jolloin paneuduin jokaiseen kysymykseen ja siihen saatuun vastaukseen tarkemmin. Kirjoitin ensimmäisen version tuloksista josta teemat nousivat selkeästi esille. Myöhemmin palasin vastauslomakkeisiin ja kirjoitin lopullisen version saamistani tuloksista. Tällä kertaa tarkastelin kyselylomakkeita aiheiden mukaan. Kun käsittelin ensimmäistä teemaa, laitoin lomakkeet pinoihin sen mukaan missä vastaukset olivat yhtenäisiä. Jatkoin samaa jokaisen teeman kohdalla.

5.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen eettisyyttä pohdittaessa on huomioitava tutkimuksen tarpeellisuus ja pohdittava syitä juuri kyseisen aiheen tutkimiselle. Kun tutkimuksen keskiössä on ihmiset, on heidän suostumuksensa tärkeää. Tutkijan on myös tarjottava kaikki tutkimukseen liittyvä tieto nähtäväksi, joten tutkimukseen osallistuvat tietävät tarkasti mihin ovat ryhtymässä. Salaamalla tai pimittämällä tietoa manipuloidaan henkilö tilanteeseen, josta hänellä ei ole täyttä tajuntaa. Suostumuksessa on otettava huomioon, että kaikki tutkimukseen liittyvät toimet, mahdolliset tapahtumat ja siinä käsiteltävät näkökulmat ovat selviä. Tutkittavan on ymmärrettävä täysin tutkimuksen konteksti ja kyettävä tekemään rationaalisia arviointeja. Suostumuksen on oltava täysin vapaaehtoista. (Hirsjärvi ym. 2004, 26–27.)

Tutkimuksen pätevyys on tärkeä tekijä puhuttaessa luotettavuudesta. Pätevyys, eli validius tarkoittaa sitä kuinka hyvin tutkimusmenetelmillä on onnistuttu mittaa-

maan tutkittavaa asiaa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa voidaan ajatella validiuden olevan käsitteenä epäselvä. Kyselylomakkeita käyttäessä on vastaaja saattanut ymmärtää kysymyksen erilailla, eroten tutkijan tarkoituksesta. Pätevyyttä on siis paikoittain hankala tulkita. Luotettavuutta painottaakseen on tutkijan selostettava tarkkaan tutkimuksen eri vaiheet. Selostuksessa on otettava huomioon olosuhteet, joissa tutkimus tuotetaan. (Hirsjärvi ym. 2004, 216–218.) Kyselylomakkeita käytettäessä toimi vastausympäristönä vastaajien arkiympäristö, mahdollisesti koti. Vastausaikaa oli enemmän kuin haastattelutilanteissa joten toivoin vanhempien todella pohtivan kysymyksiä.

Opinnäytetyön suunnitelma oli kaikkien halukkaitten vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden nähtävissä päiväkodissa. Tutkijana en itse ollut vastauksissa mukana, joten johdattelevaa tai muuta vastauksiin vaikuttavaa toimintaa ei varmasti tapahtunut. Kaikki vastaukset palautettiin nimettöminä päiväkotiin, mikä mahdollisti vanhempien vastaavan rehellisesti. Opinnäytetyöni aihe on luonteeltaan arka, sillä puhutaan erityislapsista ja tukilapsista.

Eettisyys on huomioitava erityisesti, kun tutkimukseen liittyvät lapset ja erityisryhmät. Kaikkien tutkimukseen osallistuvien on ymmärrettävä täysin mistä on kyse, ja annettava sitten suostumuksensa. Tutkimuskohteenani eivät olleet lapset, vaan ympäristö, jossa lapset toimivat lähes päivittäin. Tästä syystä vanhempien suostumus tutkimukseen osallistumisesta on keskiössä. Heillä oli päätösvalta haluavatko vastata kyselyyn, joka liittyy heidän lapsensa päiväkotiryhmään. Puhuttaessa eettisyydestä on tärkeää perustella miksi jotain asiaa tutkitaan. Tutkimuksella on oltava jokin päämäärä.

Puhuttaessa lapsista ja erityisestä tuesta on huomioitava oikeiden termien käyttö. Erityislapsi ja tukilapsi ovat päiväkotiympäristön arjessa käytettyjä termejä. Käytän itse samoja sanoja opinnäytetyössä. Vertailtaessa eri ryhmiä on mietittävä tarkkaan mitä sanaa käyttää muista ryhmistä jotka eivät ole integroituja erityisryhmiä. Sana normaali luo kuvan, että siitä erotettu asia olisi jotenkin epänormaali. Tavallinen ja tavanomainen ovat myös sanoja, joita käytettäessä on pohdittava mikä oikeastaan on tavallista.

6 TULOKSET

6.1 Päätyminen integroituun erityisryhmään

Monet vanhemmat vastasivat päätyneensä integroituun erityisryhmään, koska uskoivat sen olevan lapselle hyvä ympäristö. Vastauksissa mainitaan lapsella olleen erityistarpeen, jonka takia integroitu erityisryhmä oli hyvä vaihtoehto. Yhden perheen toinen lapsi oli ollut samassa ryhmässä aikaisemmin ja vanhemmat kokivat ryhmän olleen hyvä kokemus silloinkin. Ryhmässä tarjottiin heidän mielestään hyvää hoitoa ja huomiota. Monilla vanhemmista oli jo valmiiksi positiivinen kuva ryhmästä oman kokemuksensa, kuulemansa tai vierailulla ilmenneiden tekijöiden vuoksi.

Uskon että lapseni saa parhaimman hyödyn ja tuen integroidussa erityisryhmässä.

Muutama vanhempi oli itse hakenut paikkaa ja osalle sitä oli tarjottu päiväkodin puolelta. Erään lapsen paras kaveri oli tulossa samaan ryhmään, mitä vanhemmat pitivät positiivisena asiana. Jotkut vanhemmat olivat käyneet useita keskusteluja päiväkodin johtajan sekä varajohtajan kanssa ja tätä kautta päättäneet hyväksyä tarjouksen paikasta integroidussa erityisryhmässä. Prosessissa oli suuria eroja perheiden välillä.

6.2 Ennakkoajatukset integroidusta erityisryhmästä

Osaa vanhemmista oli mietityttänyt lapsen sopeutuminen integroituun erityisryhmään. He pohtivat saako oma lapsi kavereita ryhmässä. Yksi vanhempi pohti alkaako oma lapsi mallintamaan ei-toivottua käytöstä, jos ryhmässä on lapsia joiden käyttäytymisen hallinta on vaikeaa. Vanhempia jännitti nähdä millaisia erityislapsia ryhmässä on, ja riittäisikö ryhmän aikuisilla aikaa huomioida myös ryhmän tukilapsia. Lapsen pärjääminen integroidussa erityisryhmässä oli yksi huolenaihe minkä vanhemmat ilmaisivat.

Pelkoja ja ennakkoluuloja. Kaikki nämä kumottu.

Yhdellä vanhemmalla ei ollut mitään ennakkoajatuksia tai mielipiteitä integroidusta erityisryhmästä. Eräs toinen vanhemmista sen sijaan pohti millaisia lapsia ja aikuisia ryhmässä on. Vanhempia mietitytti miten ryhmän työntekijät tukevat esikoululaisen tarpeita. Monet vanhemmat tiesivät ryhmän olevan pienempi ja lapsia olevan vähemmän kuin muissa päiväkotiryhmissä. Ryhmän työntekijöiden vankasta ammattitaidosta oli myös kokemuksia. Monet vanhemmat mainitsivat pienen ryhmäkoon, mutta osaa mietitytti onko ryhmä silti liian rauhaton. Ryhmän rauhallisuuden lisäksi vanhemmat pohtivat voiko oma lapsi joutua mahdollisesti fyysisen väkivallan kohteeksi. Leimaantumisen pelko oli yksi esille noussut huoli.

--leimaantuminen ns. normaaliin verraten.

Mietitytti millaisia erityislapsia ryhmässä on ja miksi meidän lapsi "joutuu" ko. ryhmään.

Vanhempia huolesti yleisesti lapsen siirtyminen uuteen ympäristöön. Yksi vanhempi mainitsee, että uuteen ryhmään sopeutuminen jännitti. Kyse ei niinkään ollut juuri integroituun erityisryhmään siirtymisestä. Ennakkoajatuksiksi mainittiin runsaasti huolenaiheita ja pelkoja. Vastauksissa kerrotaan ennakkoajatusten olleen myös positiivisia. Integroidun erityisryhmän ajateltiin olevan tarpeellinen erityislapsille ja heidän perheilleen.

Ryhmä vaikutti todella mukavalta ja työntekijät ammattitaitoisilta.

6.3 Integroidun erityisryhmän edut

Useimmiten mainituksi teemaksi nousi ryhmäkoko. Lähes kaikki vanhemmat mainitsivat olevansa tyytyväisiä pienempään ryhmään. Vastauksissa kerrotaan, että lasten vähäisen määrän johdosta aikuisilla on lapsille enemmän aikaa. Integroidussa erityisryhmässä on muihin päiväkodin ryhmiin verraten enemmän aikui-

sia lapsimäärää kohden, joten yksilöllinen huomiointi onnistuu hyvin. Integroidussa erityisryhmässä pystytään myös keskittymään leikkitaitoihin ja niiden kehittymiseen paremmin. Integroidussa erityisryhmässä käytetään monipuolisesti eri aistikanavia puheen tukena, kuten tukiviittomia sekä kuvia. Näitä puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointimenetelmiä ei käytetä päiväkodin muissa ryhmissä. Ohjeet annetaan ymmärrettävästi ja lapsen erityistarpeet huomioon ottaen. Monet vanhemmista mainitsivat integroidun erityisryhmän ohjatut pienryhmäleikit ja -tuokiot. Ohjatuissa hetkissä lapset oppivat leikkimään kaikkien kanssa. Valvotuissa tuokioissa pystyvät ryhmän työntekijät huomioimaan lasten tarpeet.

Plussaa pieni ryhmäkoko, aikaa kaikille lapsille enemmän.

Aineistosta tuli ilmi vanhempien olleen tyytyväisiä ryhmän työntekijöihin. Vastauksissa kerrotaan ryhmän työntekijöiden mukavuudesta. Yhteistyö on sujunut hyvin ja työntekijät ovat ammattitaitoisia. Integroidussa erityisryhmässä työntekijöillä on enemmän tietoa ja taitoa tukea lasten erityistarpeita, kuin muissa ryhmissä. Muutamien vanhemman mielestä lapsen tarpeet otetaan myös paremmin huomioon integroidussa erityisryhmässä. Ryhmän ilmapiiri on kannustava ja positiivinen. Vanhemmat kokivat, että integroidussa erityisryhmässä lapsi oppii hyväksymään erilaisuutta ja suvaitsevuuutta. Erilaisuuden hyväksymisen lisäksi oppii lapsi integroidussa erityisryhmässä huomioimaan erilaisuutta. Vanhemmat kertovat lapsensa viihtyneen todella hyvin päiväkodin integroidussa erityisryhmässä. Osa kertoo lapsensa menevän mielellään aamuisin päiväkotiin.

Pidän ryhmän aikuisten rauhallisuudesta ja lasta kunnioittavasta asenteesta. Onnistumisen ja positiivisuuden kautta.

Vanhemmat mainitsivat kommunikoinnin henkilökunnan kanssa toimivan hyvin. Ryhmän työntekijöiden rauhallisuus ja lasta kunnioittava asenne mainittiin vastauksissa. Yksi vanhemmista kertoi huomanneensa lapsen olevan iloinen onnistumisista ja saamastaan positiivisesta palautteesta. Vanhemmat kokevat ryhmän olevan rauhallinen ympäristö. Kaikki lapset ovat integroidussa erityisryhmässä tasavertaisia.

-- jokainen lapsi on ainutlaatuinen, ja yksilö.

Tieto ja taito käsitellä erilaisissa tilanteissa olevia lapsia ja perheitä.

Vanhempien mukaan integroidussa erityisryhmässä lapsi huomioidaan omana itsenään. Eräs vanhemmista kertoi lapsen empatiakyvyn mahdollisesti kehittyvän toimiessa erilaisten lasten kanssa. Vastauksissa mainitaan poikkeuksetta lapsen viihtyneen integroidussa erityisryhmässä erittäin hyvin. Integroidussa erityisryhmässä lapsille opetetaan tunne- ja vuorovaikutustaitoja.

6.4 Integroidun erityisryhmän haasteet

Vanhemmat kertovat, että monet perheet asuvat kaukana päiväkodista ja eri asuinalueella toisistaan. Tästä johtuen päiväkodin ulkopuolella on hankala tavata ryhmän kavereita. Integroidussa erityisryhmässä on esikouluikäisiä lapsia. Eri asuinalueiden johdosta jatkavat lapset eri kouluihin. Vanhemmat mainitsevat, ettei lapsella ole välttämättä valmiita koulukavereita, jotka jatkavat samasta päiväkotiryhmästä kouluun. Tämän tekijän vanhemmat kokivat harmilliseksi

Integroidun erityisryhmän pienen ryhmäkoon koettiin pääasiassa olevan positiivinen asia. Vanhemmat kuitenkin pohtivat onko siitä haittaa kouluun siirtyessä. Miten lapsi mukautuu suureen koululuokkaan kun päiväkodissa ja mahdollisesti esikoulussa on ryhmä koko ollut huomattavasti pienempi verrattaessa koulun suuriin luokkakokoihin. Vanhemmat mainitsivat lapsen joskus kertovan päiväkodissa tapahtuneista riidoista. Lapsi on saattanut kertoa toisen tönivän usein tai huutavan päiväuniaikaan kovaa niin että oma nukahtaminen on vaikeaa. Tällaisia tapauksia sattuu kuitenkin harvoin.

7 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

7.1 Tulosten tulkinta ja johtopäätökset

Kyselystä ilmeni vanhempia mietityttäneen lapsen sopeutuminen ryhmään ja se löytääkö lapsi ryhmästä ystäviä. Ammattitaitoiset työntekijät ovat mainittu useissa vastauksissa ja heidän arvostavaa asennettaan lapsia kohtaan kehuksi. Työntekijät huomioivat erityislapsen käyttäen ohjeistuksessa puhetta tukevia kommunikointimenetelmiä kuten kuvia ja tukiviittomia. Huoli tukilapsen vähäisestä huomiomisesta oli mainittu osassa vastauksista. Jotkut myös miettivät alkaako oma lapsi mallintamaan ei-toivottua käytöstä ja voiko lapsi joutua väkivallan kohteeksi. Vanhempia mietitytti yleisesti minkälaisia lapsia ja aikuisia integroidussa erityisryhmässä on. Nämä ennakkooajatukset ovat samoja kuin Naukkarisen (2013, 15–19) ja Salmensaaren (2000, 27–28) tutkimuksissa

Positiiviseksi vanhemmat mainitsivat ohjatut pienryhmätuokiot. Näissä tuokioissa lapset leikkivät kaikkien kanssa ja työntekijän ohjaus tukee vuorovaikutusta. Viitala (2004, 139) kertoo leikin olevan kehittyneempää, kun erityislapsen leikkivät yhdessä tukilasten kanssa. Tämä tukee erityislapsen vuorovaikutustaitojen kehittymistä. Vanhempien mielestä ryhmän työntekijät ovat mukavia ja yhteistyö vanhempien sekä työntekijöiden välillä toimii hyvin.

Ryhmän positiivinen ilmapiiri ja kannustava asenne näkyvät vanhempien mukaan ryhmän toiminnassa. Päiväkodin henkilökunnan ja vanhempien tekemä yhteistyö tukee Järvisen ym. (2009, 34–35) mukaan lapsen yksilöllistä kasvua ja huomiointia. Lapsen yksilöllinen huomiointi onnistuu vanhempien mukaan hyvin integroidussa erityisryhmässä. Pienen ryhmäkoon johdosta on aikuisilla enemmän aikaa jokaisen lapsen huomiointiin. Työntekijöillä on ammattitaitoa kohdata myös erityislapsen tarpeita. Haapamäki ym. (2000, 99) toteaa lapsen yksilöllisyyden huomioimisen olevan tärkeää, jotta jokaisen lapsen yksilöllistä kehitystä voitaisiin tukea parhaalla mahdollisella tavalla.

Integroidun erityisryhmän pieni ryhmäkoko mainittiin lähes kaikissa vastauksissa. Vanhemmat kokivat sen positiiviseksi, sillä lapsia on vähän ja aikuisilla on sen johdosta enemmän aikaa jokaiselle lapselle. Lasten vähäinen määrä johtuu juuri siitä, että erityislapset saattavat tarvita enemmän tukea. Aikuisia on lapsia kohden enemmän verrattaessa päiväkodin muihin ryhmiin, mutta siihen on syynsä. Enemmän tukea tarvitsevat lapset vievät aikuisilta enemmän aikaa, ja siksi resursseja on erityisryhmässä enemmän aikuisten osalta. Kyselystä nousi esiin ajatus erilaisuuden hyväksymisestä ja huomioinnista. Vanhemmat kokivat integroidun erityisryhmän palvelevan lapsia tässä suhteessa. Koska ryhmässä kaikki lapset ovat tasa-arvoisia, oppivat lapset toimimaan kaikenlaisten ihmisten kanssa.

Kyselystä ilmeni positiivisia asioita huomattavasti enemmän kuin haasteita. Pohdin, voiko se johtua siitä, että vastaukset palautettiin päiväkotiin. Tuloksista voi päätellä vanhempien olevan tyytyväisiä integroidun erityisryhmän toimintaan. Vastauksissa mainitut huolenaiheet olivat kaikki myöhemmin kumoutuneet. Haasteet, jotka vanhemmat mainitsivat, eivät liittyneet integroidun erityisryhmän toimintaan tai henkilökuntaan. Vanhempien painottaessa integroidun erityisryhmän pientä ryhmäkokoja positiivisena tekijänä voidaan todeta nykyisen rakenteen olevan kannattava.

Vanhempien mukaan koulutetuilla erityislastentarhanopettajilla on tietoa, joka tukee erityislasten kehitystä. Tulosten mukaan vanhemmat kokevat, että yksilöllinen huomiointi onnistuu integroidussa erityisryhmässä hyvin. Vastauksista voi päätellä, että ryhmän henkilöstörakenne on hyvä ja tukee lapsen kehitystä. Toistuvat maininnat ammattitaitoisista työntekijöistä kertoo lastenhoitajien, lastentarhanopettajien sekä erityislastentarhanopettajien valmistavan koulutuksen olevan toimiva.

Integroituja erityisryhmiä voisi tutkia runsaasti lisää. Mielenkiintoista olisi kuulla muiden käsityksiä ryhmästä. Jatkotutkimuksessa voisi selvittää mitä mieltä ovat vanhemmat joiden lasten päiväkodissa toimii integroitu erityisryhmä, muttei oma lapsi kuitenkaan kuulu integroituun erityisryhmään. Vaihtoehtoisesti olisi mielenkiintoista tietää mitä mieltä ovat vanhemmat jotka eivät ole nähneet ollenkaan

integroidun erityisryhmän toimintaa. Koen, että aihe on jossain määrin vielä tuntematon. Integraatiota ei välttämättä osata liittää päiväkotiympäristöön. Välttämättä ei ymmärrä, ketkä on integroitu keskenään. Suorittamassani kyselyssä eräs vanhempi pohti miksi hänen lapsensa joutuu integroituun erityisryhmään. Myöhemmin hänen käsityksensä ryhmästä oli muuttunut positiiviseksi. Vastauksesta ilmeni negatiivinen vaikutelma ryhmästä ennen kuin siihen oli paremmin tutustuttu. Voidaan päätellä tietämättömyyden olevan mahdollisesti syynä negatiivisiin mielikuviin integroidusta erityisryhmästä. Monet muutkin vanhemmat pohjivat joutuuko oma lapsi väkivallan kohteeksi. Vaikka erityisvaikeuksia diagnosoidaan yhä enemmän, on aihe silti monille varsin tuntematon. Erityisvaikeuksiin liittyy tietynlaista pelkoa.

Opinnäytetyöprosessin aikana törmäsin varhaiskasvatusvirastossa vieraillessani keskusteluun tukilapsi-sanankäytöstä. On keskusteltu onko sana korrekti tai herättääkö se negatiivisia mielikuvia. Se liittyy mahdollisesti lapselle liikaa vastuuta. Tukilapsen täytyy tukea ryhmän muita lapsia. Pohditaan vaatiiko termi lapselta liikaa. Ajaudutaanko turhaan varovaisuuteen jolloin jokainen termi loukkaa jotain. Asioista on kuitenkin puhuttava jotenkin, ja käsitteitä on nimettävä niitä hyvin kuvaavalla tavalla. Tukilapsi on sijoitettu ryhmään tukemaan erityislapsen kehitystä. Lapsi siis yksinkertaisesti tukee toista olemalla oma itsensä ja jakamalla arkeaan. Pohdin, onko sanasta mitään haittaa lapselle ja kokeeko lapsi itse sanan määrittävän tai leimaavan häntä. Koen ettei lapsi itse edes tiedosta olevansa tukilapsi tai osaa kertoa olevansa osa integroitua erityisryhmää. Lapsi sopeutuu tilanteeseen kuin tilanteeseen ja näkee oman elinympäristönsä täysin tavanomaisena. Tukilapsi-sana puhuttaa vain aikuisia enkä näe sen tuottavan mitään harmia lapsille.

Päiväkodin integroidun erityisryhmän erottaa muista ryhmistä se, että erityislapsilla on diagnoosi. Erityisvaikeuksia ei kuitenkaan aina diagnosoida, sillä lapsen kehittyessä saattavat oireet muuttua. Tilanne voi olla se, että erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia on päiväkodin muissakin ryhmässä, joissa ei työskentele erityislastentarhanopettaja. Lapselle ei pystytä tarjoamaan erityistä tukea tai enempää aikaa työntekijöiltä, sillä aikaa ei yksinkertaisesti ole suuren ryhmäkoon vuoksi.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat uudistumassa ja on mielenkiintoista nähdä millä tavalla erityiskasvatus on niissä huomioitu. Asiasta varmasti keskustellaan, sillä aihe on ajankohtainen ja erityisvaikeuksia diagnosoidaan yhä enemmän. Aikaisempi teos on vuodelta 2005 ja erityiskasvatus on varmasti muuttunut viime vuosikymmenen aikana.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli toimia palautteena yhteistyötahonani toimivalle päiväkodille. Palautteen pohjalta ryhmä pystyisi kehittämään toimintaansa. Aineistoa analysoidessani pohdin tuleeko kehittämissuhteita yhtään, sillä vanhempien kokemukset olivat niin positiivisia. Positiivinen palaute on kuitenkin myös tärkeää. Työntekijät tietävät toimivansa oikein, kun vanhemmilta saa kiitosta. Vanhemmat mainitsivat konkreettisia asioita, ja palautteen ollessa positiivista voivat työntekijät huoletta jatkaa samaan malliin, tietäen vanhempien olevan tyytyväisiä. Ennakkoajatuksesta on myös hyödyllistä tietää. Sen mukaan työntekijät voivat pohtia minkälainen kuva ihmisillä integroidusta erityisryhmästä on. Jos ennakkoajatuksia ovat negatiivisia, voi suunnitella keinoja tilanteen muuttamiseksi. Integroiduista erityisryhmistä voisi tiedottaa enemmän ja ottaa aiheen puheeksi.

7.2 Opinnäytetyöprosessi

Opinnäytetyön eteneminen sujui pääosin suunnitelmien mukaisesti. Kyselylomakkeiden jako aikaistui hieman siitä, mitä olimme yhteistyötahon kanssa alun perin sopineet. Olin myös suunnitellut ehtiväni tekemään kyselyn keväällä 2016, mutta kyselyiden ajankohta siirtyi saman vuoden syksyille. Kyselylomakkeet jaettiin 12 perheelle, joista vastauslomakkeen palautti 7. Koen sen olevan tässä työssä hyvä vastausmäärä. Osaa perheistä ei tavoitettu erinäisistä syistä, kuten pitkän loman takia. Aineistosta nousseet teemat, kuten ryhmän koko ja työntekijöiden ammattitaito, olivat poikkeuksetta mainittu positiivisiksi kaikissa kyselylomakkeissa. Koen siis tutkimuksen olevan luotettava, sillä vastauksista ilmeni samankaltaisia mielipiteitä. Kyselystä saamani aineisto oli monipuolinen. Vastaukset olivat yksityiskohtaisia ja runsaita, joten olen tyytyväinen kyselylomakkeista

saamaani aineistoon. Sain asettamiini tutkimuskysymyksiin vastauksen. Opin näytetyöprosessi oli kokonaisuudessaan antoisa kokemus, joka valmisti minua korvaamattomana kokemuksena työelämään. Teoriaosuuteen paneutuminen lisäsi tietoani ja valmiuksiani tulevaan lastentarhanopettajan työhön.

Olen tyytyväinen kysymyksiin ja niiden muotoiluun yhtä poikkeusta lukuun ottamatta. Eräs kysymys (Miten lapsesi on viihtynyt integroidussa erityisryhmässä?) jäi vaille tarkkoja vastauksia, sillä en ollut muotoillut sitä tarpeeksi hyvin. Vastaukset tähän kysymykseen jäivät lyhyiksi, sillä kysymyksen muoto ei vaatinut pitkiä vastauksia tai kannustanut pohtimaan syvällisemmin. Olisin voinut lisätä sanan ”perustele” kysymyksen jälkeen. Vaikka olen tyytyväinen vastausten määrään, olisin voinut jakaa kyselylomakkeita myös toisen päiväkodin vanhemmille. Pohdin kuitenkin, että vastauksissa olisi joka tapauksessa esiintynyt samoja teemoja. Perusteluna tälle ovat aiheesta tehdyt aikaisemmat tutkimukset, joiden tuloksista ilmenee samoja asioita kuin tekemästäni kyselystä.

Vastaajien lapsista osa oli juuri aloittanut integroidussa erityisryhmässä ja se saattaa olla yksi tekijä vastausten teemoissa. Vanhemmilla ei välttämättä tässä vaiheessa ollut vielä paljon kokemusta integroidusta erityisryhmästä ja sen toiminnasta. Jos kysely olisi tapahtunut keväällä, olisivat kaikki lapset viettäneet jo kokonaisen lukuvuoden integroidussa erityisryhmässä. Keväällä toteutuva kysely olisi ollut ideaalitalanne, mutta kysely onnistui näissäkin olosuhteissa hyvin.

LÄHTEET

- Haapamäki, Jouko; Kaipio, Kalevi; Keskinen, Soili; Uusitalo, Ilkka & Kuoksa, Maria 2000. Yhteisö kasvattaa: päivähoito oppimis- ja kasvatusyhteisönä. Helsinki: Tammi.
- Heinämäki, Liisa 2000. Varhaiserityiskasvatus lapsen arjessa. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2000. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2004. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi
- Huhtanen, Kristiina 2004. Varhainen puuttuminen. Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoitossa. Helsinki: Finn Lectura.
- Jaakkola, Milla; Kemppainen, Pauliina & Pitkänen, Mira 2010. Lastentarhanopettajien käsityksiä tukilapsen sosiaalisesta kehityksestä integroidussa erityisryhmässä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Pohjoinen Oulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 26.5.2016. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/23994/Jaakola_Kemppainen_Pitkanen_2010.pdf?sequence=1
- Jarasto, Pirkko & Sinervo, Nina 1997. Alle kouluikäisen lapsen maailma. Helsinki: Gummerus.
- Järvinen, Mervi; Laine, Anne & Hellman-Suominen, Kirsi 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.
- Kananen, Jorma 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Karila, Kirsti 2006. Kasvatuskumppanuus vuorovaikutussuhteena. Teoksessa Kirsti Karila, Maarit Alasuutari, Maritta Hännikäinen, Anna Raija Nummenmaa, Helena Rausku-Puttonen (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 91–108.
- Kekkonen, Marjatta 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoiton diskursiivisilla näyttämöillä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

- Koskinen, Essi & Virtanen, Jenni 2016. Varhaiskasvattajien näkemyksiä tukilapsitoiminnasta päiväkodin integroidussa erityisryhmässä. Hämeen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 29.8.2016. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/104776/Koskinen_Essi_Virtanen_Jenni.pdf?sequence=1
- Laki lasten päivähoitosta 1973/36, 19.1.1973. Viitattu 26.5.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1973/19730036>
- Launonen, Kaisa & Lonka, Eila 2000. Puhetta edeltävän kommunikoinnin kehitys ja sen tukeminen. Teoksessa Eila Lonka & Anna-Maija Korpijaakko-Huuhka (toim.) Kuulon ja kielen kuntoutus. Vuorovaikutuksesta kommunikointiin. Helsinki: Palmenia. 15–34.
- Mattila, Hanna 2016. Lastentarhanopettajan haastattelu päiväkotitarhapuistossa syksyllä 2016.
- Moberg, Sakari & Savolainen, Hannu 2015. Yhteistä koulua kohti. Teoksessa Sakari Moberg, Jarkko Hautamäki, Joel Kivirauma, Ulla Lahtinen, Hannu Savolainen & Simo Vehmas (toim.) Erityispedagogiikan perusteet. Jyväskylä: PS-kustannus, 75–102.
- Moberg, Sakari & Vehmas, Simo 2015. Erityiskasvatuksen perusteet ja käytännöt. Teoksessa Sakari Moberg, Jarkko Hautamäki, Joel Kivirauma, Ulla Lahtinen, Hannu Savolainen & Simo Vehmas (toim.) Erityispedagogiikan perusteet. Jyväskylä: PS-kustannus, 47–74.
- Moberg, Sakari 2002. Integraation ja inklusiivisen kasvatuksen ideologia ja kehittyminen. Teoksessa Markku Jahnukainen (toim.) Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 34–48.
- Määttä, Paula & Rantala, Anja 2010. Tavallisen erityinen lapsi. Yhdessä tekemisen toimintamalleja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Naukkarinen, Laura 2013. Tukilasten vanhempien käsityksiä päiväkodin integroidusta erityisryhmästä. Hämeen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 29.8.2016. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/63856/naukkarinen_laura.pdf?sequence=1
- Nybacka, Saija 2002. Päiväkotintegraatio ammattihenkilöstön arvioimana. Jyväskylän yliopisto. Erityispedagogiikan laitos. Pro gradu -tutkielma.

- Viitattu 29.8.2016. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/7876/sanyback.pdf?sequence=1>
- Pihlaja, Päivi 2004a. Yksilöllinen suunnitelma lapsen kasvusta ja hoidosta. Teoksessa Päivi Pihlaja & Riitta Viitala (toim.) Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. Helsinki: WSOY, 172–179.
- Pihlaja, Päivi 2004b. Varhaisvuosien erityiskasvatuksen rakenteelliset ja ideologiset perusteet. Teoksessa Päivi Pihlaja & Riitta Viitala (toim.) Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. Helsinki: WSOY, 112- 130.
- Reunamo, Jyrki 2007. Tasapainoinen varhaiskasvatus. Erilaisia tapoja suhtautua muutokseen. Helsinki: WSOY.
- Salmensaari, Sanna 2000. "Siinä on ihan sopivasti niitä molempia sekoitettu" Päiväkodin integroitu toimintaympäristö vanhempien arvioimana. Jyväskylän yliopisto. Erityispedagogiikan laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 29.8.2016. [file:///E:/Downloads/MUSA/sannasalmensaari%20\(1\).pdf](file:///E:/Downloads/MUSA/sannasalmensaari%20(1).pdf)
- Tauriainen, Leena 2000. Kohti yhteistä laatua : henkilökunnan, vanhempien ja lasten laatukäsitykset päiväkodin integroidussa erityisryhmässä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Valli, Raine 2015. Paperinen kyselylomake. Teoksessa Raine Valli & Juhani Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 84–108.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Helsinki: Stakes. Verkkojulkaisuna: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>
- Viitala, Riitta 1999. Integraatio ja sen toimivuus lastentarhanopettajien arvioimana. Jyväskylän yliopisto. Erityispedagogiikan lisensiaatintyö. Viitattu 29.8.2016. [file:///E:/Downloads/MUSA/1647%20\(1\).pdf](file:///E:/Downloads/MUSA/1647%20(1).pdf)
- Viitala, Riitta 2004. Ideologisia ja pedagogisia lähtökohtia erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa toimittaessa. Teoksessa Päivi Pihlaja & Riitta Viitala (toim.) Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. Helsinki: WSOY, 131–152.
- Väyrynen, Sai 2000. Towards an inclusive society. Teoksessa Hannu Savolainen, Heikki Kokkala & Hanna Alasuutari (edited) Meeting Special

and Diverse Educational Needs. Making Inclusive Education a Reality. Helsinki: Ministry for Foreign Affairs of Finland, Department for International Development Cooperation: Niilo Mäki Institute.

LIITE 1: ESITTELYKIRJE

Hei!

Olen Emma Kettunen, sosionomiopiskelija Diakonia-ammattikorkeakoulusta. Suoritan opiskelujeni yhteydessä myös lastentarhanopettajan pätevyyden. Työstän opinnäytetyötä aiheesta Päiväkodin integroitu erityisryhmä vanhempien näkökulmasta. Suunnitelma työlleni löytyy päiväkodin henkilökunnalta.

Koska lapsesi on ollut aikaisemmin, tai on yhä integroidussa erityisryhmässä, toivon sinun vanhempana vastaavan laatimaani kyselylomakkeeseen. Tämä on erinomainen tilaisuus vaikuttaa lapsesi päivähoitoon, sillä mitä runsaampi aineisto on, sitä kattavampi tutkimuksesta tulee. Vastaukset palautetaan nimettömänä niille tarkoitettuun laatikkoon päiväkotiin pe 16.9.2016 mennessä. Kiitos jo etukäteen!

Emma Kettunen

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak, Helsinki

Sosionomiopiskelija/LTO

LIITE 2: KYSELYLOMAKE

Kuinka kauan lapsesi on ollut integroidussa erityisryhmässä?

Miten päädyitte hyväksymään tarjouksen integroidusta erityisryhmästä?

Onko sinulla lapsi myös tavallisessa päiväkotiryhmässä?

Jos on, mitä eroja olet havainnut näiden päiväkotiryhmien välillä?

Mitä ennakko-odotuksia sinulla oli integroidusta erityisryhmästä aikaisemmin?

Mitkä asiat mietityttivät sinua ennen lapsesi sijoitusta integroituun erityisryhmään?

Miten lapsesi on viihtynyt integroidussa erityisryhmässä?

Mitä hyviä puolia integroidussa erityisryhmässä on?

Mitä huonoja puolia ja kehitettävää integroidussa erityisryhmässä on?